

HALVAX Julianna

Digitális nevelés óvodáskorban – szemlélet és gyakorlat

Szőke-Milinte Enikő szerkesztésében, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság szakmai együttműködésében jelent meg a ***Médiapedagógiai kisokos óvodapedagógusoknak*** (2025) című kötet, a Líceum Kiadó gondozásában.

A mű az óvodai nevelés egyre sürgetőbb kihívására reagál. A digitális eszközök és képernyőtartalmak már régóta a kisgyermekek mindennapjainak részei. Az óvodák és a családok pedig sokszor eltérő szabályokkal és szokásokkal kezelik a helyzetet. A kiadvány azért hiánypótló, mert nem igazán áll rendelkezésre olyan, kifejezetten óvodapedagógusoknak szánt, magyar nyelvű, gyakorlatközelű útmutató, amely egyszerre kínál fogalmi tájékozódási pontokat és konkrét óvodai helyzetekre válaszoló pedagógiai kapaszkodókat. A kiadvány ezek mellett támogatja a szülő–intézmény párbeszédet feladatokkal, mintákkal. Ezzel nem csupán informál, hanem közös nyelvet teremt a család és az óvoda között: a „tiltás helyett tudatosság” szemléletét úgy fordítja le a mindennapi gyakorlatba, hogy közben a gyermek érdekeit és méltóságát helyezi a középpontba.

A képernyőhasználatról szóló szakmai vita az utóbbi években egyre inkább a „mennyi idő?” kérdéséről a „milyen tartalom, milyen helyzetben, milyen felnőtt kísérettel?” megközelítés felé mozdult el. A kötet ehhez a minőségi fordulathoz kapcsolódik: nem tiltást vagy kontrollt szorgalmaz önmagában, hanem a felnőtt mediáció szerepét, az óvodai keretek tudatosítását, valamint a gyermek életkori sajátosságaihoz illeszkedő döntési elveket emeli ki. A kötet a „minőségi fordulatot” nem pusztán szemléleti állításként képviseli, hanem konkrét, a pedagógusi cselekvést leíró módszertani fogalmakat is következetesen használ. Ezek közül kiemelkedik a kognitív kísérés (mediált befogadás) fogalma, amely arra a pedagógiai szükségszerűségre mutat rá, hogy az óvodáskorú gyermek a (mozgó)képi tartalmak értelmezésében nem maradhat egyedül: a képek feldolgozása életkori sajátosságok miatt irányított figyelmet, közös beszélgetést és tudatos verbalizálást igényel. A kognitív kísérés így a pedagógus/szülő olyan mediációs műveleteként értelmezhető, amely a kétdimenziós képernyőélményt a gyermek valós tapasztalati világába kapcsolja be, és ezzel a megértés, illetve az érzelmi feldolgozás feltételeit teremti meg.

A mozgóképi befogadás támogatására a kötet több didaktikailag körülhatárolt eljárást is azonosít: ide sorolható a képi világ lassítása, a képi világ dekonstruálása, valamint a valós és virtuális tapasztalat összekapcsolása. Mindezt kiegészíti a projekt- és élményalapú feldolgozás (pl. dramatizálás, szerepjáték, báb, vizuális alkotás, mozgásos utánpótlás), továbbá a képolvasási alapkészségek óvodáskori, fokozatosan

felépített fejlesztése, amely a befogadást nem alkalmi beszélgetésként, hanem tervszerű pedagógiai folyamatként kezeli.

A digitális világ már a legkisebbek életében is természetes közeg, hiszen a kezdetektől képek, videók, online tartalmak és az ezekhez kötődő viselkedésminták veszik körül őket. A felnőttek pedig (szülők és pedagógusok) sokszor eltérő szabályokat és elvárásokat képviselnek. Ebben a helyzetben a *Médiapedagógiai kisokos óvodapedagógusoknak* egy régóta jelenlévő, mégis gyakran kimondatlan közös kérdést tesz nevelési üggyé: hogyan lehet a gyerekek médiaélményeit úgy támogatni, hogy közben megőrizzük a gyermekkort, és mégis felkészítjük őket a digitális tér kockázataira? A kötet alapállítása szerint a média-tudatosság nem tiltás-kultúra, hanem közös felelősség és közös nyelv: a gyermek médiahasználata nem magánügy, hanem a szülők és az óvoda együttműködésben alakítható nevelési feladat.

A könyv egyik nagy erénye, hogy nem morális pánikból beszél, és nem is a technológiai optimizmus hangján szólal meg. A hangsúly a mediáción van: azon, hogy a felnőtt jelenléte és segítsége nélkül az óvodáskorú gyermek nem tudja önállóan biztonságosan „kezelni” a digitális tartalmakat. A kötet több alkalommal megerősíti azt, hogy sem a teljes tiltás, sem a korlátlan megengedés nem vezet eredményre.

A kézikönyv szerkesztésmódja pedagógusbarát: rövid egységekből, kérdésekből és válaszokból, konkrét helyzetekből és feladatokból áll, így nemcsak tájékoztat, hanem cselekvésre is ösztönöz. A „pedagógusbarát” szerkesztés itt nem csupán tagolást jelent, hanem tudatos interaktivitást: a kötet több helyen olyan eszközöket ad, amelyek képzésben, szülői értekezleten és gyermekcsoportban egyaránt mozgósíthatók. Ilyenek a saját fejlesztésű oktatókártyák (beszélgetésindító kérdésekkel, értelmezési szempontokkal), valamint a QR-kódokkal elérhető kiegészítő anyagok, amelyek a feladatokhoz kapcsolódva azonnali „továbbépíthetőséget” biztosítanak. Ugyancsak ide tartoznak a „Szokáskövető” jellegű ellenőrző listák, amelyek nem információt ismételnek, hanem a családi digitális szokások tudatos alakítását segítik (közös szabályalkotás, eszközmentes időszakok, offline programok). A tartalomjegyzék alapján is látható, hogy a fókusz a valós óvodai dilemmákon van. A feladatok gyakorlati jellegét jól szemlélteti például a *Milyen digitális lábnyoma lehet egy mai óvodásnak?* című egység, amely már a fejezet elején didaktikai keretbe rendezi és megnevezi a témát, röviden kijelöli a kulcsüzenetet, majd pontosítja a célcsoportokat, a fejlesztési célokat, valamint a módszereket. Ez a felépítés nem csupán tájékoztatást ad, hanem egyben „készen kapott” foglalkozásvázlat is kínál. Az elméleti fogalmat (digitális lábnyom) közvetlenül óvodai–szülői dilemmákra fordítja le, és a hozzá rendelt feladatokkal, beszélgetésindító kérdésekkel és módszertani javaslatokkal a gyakorlatban is azonnal használhatóvá teszi.

A kötet nagy értéke az is, hogy az adatvédelem és a hozzájárulások kérdését nem pusztán jogi tájékoztatásként kezeli. Ez a rész pedagógiai szempontból azért különösen hasznos, mert a mindennapi intézményi gyakorlatban gyakran épp az átgondolatlan rutinok és a „mindenki így szokta” típusú megoldások okozzák a legtöbb konfliktust.

A képernyőidő témakörében a kötet egyik legfontosabb üzenete, hogy a kérdés nem kizárólag mennyiségi („hány perc?”), hanem minőségi: mit néz a gyermek, hogyan dolgozzuk fel, milyen kapcsolati és fejlesztési célokhoz illeszkedik, és mennyire képes az online élmény az offline tevékenységek rovására menni. Ez a fejezet nemzetközi ajánlásokhoz is kapcsolja a témát.

A tudományos megalapozottság itt kézzelfogható: a kötet a képernyőidő kérdését nemzetközi ajánlásokhoz köti, és a mennyiségi limitet minőségi feltételekkel együtt tárgyalja. Megjelenik a WHO (2019) irányelve (óvodáskorban legfeljebb napi 1 óra, megfelelő alvás- és mozgásarányokkal), valamint az AAP (2016) ajánlása (szintén legfeljebb napi 1 óra, kizárólag magas minőségű, fejlesztő tartalommal, közös használat). A kötet ezt kiegészíti hazai, gyakorlati programmal is (Bethesda), ami jól illeszkedik az egész kötet fő logikájához: „a percek számolása” önmagában kevés, a döntő tényező a felnőtt kíséret, a közös értelmezés és az offline tevékenységekkel való egyensúly.

A gyakorlati alkalmazhatóság szempontjából fontos, hogy a kötet nem áll meg a „helyes elvek” megfogalmazásánál, hanem feladatokat, kereteket és mintákat is ad. A szűrőszoftverek tárgyalásánál például

következetes a pedagógiai logika: a technikai eszközök segíthetnek, de nem helyettesíthetik a felnőtt kíséret és a tudatos közös szabályalkotást.

Kiemelendő továbbá a célcsoport kettőssége. Bár a kötet elsődleges olvasói az óvodapedagógusok, több fejezet egyértelműen a szülői oldal felé nyit (digitális szülőség, megosztási gyakorlatok, sharenting). Ez nem mellékszál. Hiszen könyv egyik legfontosabb hozadéka éppen az, hogy az óvoda–család együttműködéshez közös fogalmi nyelvet és közös mérlegelési szempontokat kínál. Vagyis nemcsak ismereteket közöl, hanem párbeszédhelyzeteket is támogat.

A kötet erősségei mellett néhány kritikai észrevétel is megfogalmazható. Bár az adatvédelemhez és a megosztáshoz kapcsolódó részek gyakorlati szempontlistái kifejezetten hasznosak, az intézményi szintű megvalósítás kevésbé kidolgozott formában jelenik meg. Az óvodai működésben sok kérdés nem egyéni pedagógusi döntésen múlik, hanem közös intézményi kereteken: milyen fotózási és kommunikációs protokoll érvényes, mi kerülhet ki intézményi területre, hogyan kezeljük a konfliktusos helyzeteket, milyen szabályrendszer mentén egyeztetünk a szülőkkel. A kötetből – a meglévő ellenőrző listákra és feladatokra építve – logikusan továbbfejleszthető lenne 1-2 mintadokumentum (digitális házirend-vázlat, szülői tájékoztató sablon, konfliktuskezelési forgatókönyv), amely még inkább támogatná az egységes intézményi gyakorlatot.

Hasonlóan: a könyv sokat ad a „mit és miért” kérdéseiben, de a szülő–pedagógus kommunikáció érzelmi dinamikája kevésbé jelenik meg, pedig a médiatudatosság fejlesztése a mindennapi gyakorlatban sokszor nem információ-, hanem bizalom- és kapcsolatépítési kérdés. Ezen a téren egy bővített „mondatbank”, rövid párbeszédminták vagy több esetalapú megoldási út még tovább növelhetné a kötet közvetlen használhatóságát.

A kötet erősen a „tipikus” óvodai helyzetekből indul ki, de a digitális nevelésben fontos tényező lehet a családok közötti egyenlőtlenség (eszköz- és hozzáférésebeli különbségek, eltérő szülői digitális kompetenciák), valamint a sajátos nevelési igényű vagy nyelvileg-kulturálisan sokszínű csoportok speciális helyzete. E dimenziók explicitebb tárgyalása – akár rövid esetpéldákkal vagy döntési kérdésekkel – segítené, hogy a kötet még szélesebb intézményi kontextusban legyen alkalmazható.

Fontos azt is megjegyezni, hogy a gyorsan változó digitális környezetben a technológiai jellegű ajánlások (konkrét alkalmazások, szűrőszoftverek) elavulhatnak. Ugyanez az interaktív kiegészítések (QR-kódokhoz kötött források, konkrét eszközajánlások) esetében is releváns, ezért külön érték, hogy a kötet az eszközzint mögött stabil pedagógiai döntési elveket tart fenn.

Összességében a *Médiapedagógiai kisokos óvodapedagógusoknak* olyan, gyakorlatba fordítható szemléleti és módszertani kapaszkodókat kínál, amelyekre a gyorsan változó digitális környezetben egyre nagyobb szükség van. Erőssége a közérthető, mégis szakmailag felelős nyelv, a jól tagolt egységek és az a törekvés, hogy a „tiltás helyett tudatosság” elvét konkrét pedagógiai döntési helyzetekben tegye működőképpé. A kötet elsősorban óvodapedagógusoknak és óvodavezetőknek, valamint a szülőkkel dolgozó intézményi szereplőknek hasznos; a pedagógusképzésben pedig jól használható vitaindító és gyakorlati segédanyag. A jövőbeni kiadások vagy kiegészítések számára ígéretes irány lehet az intézményi protokollok (fotózás, megosztás, kommunikáció) mintáinak bővítése és az eltérő családi kontextusok (egyenlőtlenségek, sokszínűség) még láthatóbb beemelése.

Felhasznált szakirodalom

- Szőke-Milinte, Enikő (szerk.). (2025). *Médiapedagógiai kisokos óvodapedagógusoknak*. Eger: Eszterházy Károly Katolikus Egyetem – Líceum Kiadó. ISBN 978-963-496-313-4 (nyomtatott), ISBN 978-963-496-314-1 (PDF). A kötet a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem együttműködésében, az „Óvodapedagógusok médiatudatosságának fejlesztése” című projekt keretében készült.

Online

https://publikacio.uni-eszterhazy.hu/8957/1/mediaped_kisokos_digit.pdf (letöltés: 2026. január 28.).